

„Rongyszőnyeg” - Társadalmi együttélési formák és normák,
együttélési simulások és konfliktusok multikulturális környezetben:

a digitális társadalominformatikai térkép keretrendszerének
bővítéséhez releváns statisztikai adatok összegyűjtése;
a „Társadalmi konfliktusok gyökerei és megoldásai” témakörhöz
kapcsolódó tanulmány

2019. márciusa

Készítette:

Siskáné Dr. Szilasi Beáta, Vadnai Péter

A társadalmi konfliktusok alapjainak járási szintű elemzése és értékelés

Siskáné Dr. Szilasi Beáta - Vadnai Péter

Bevezetés

A társadalmi konfliktusok több vizsgálati szinten értelmezhetők, így a közigazgatási szintek közötti eltérő jellemzők az életminőséghez kapcsolódó konfliktusokat generálhatnak. Az egyes járásokon belül megjelenő települési jellemzők befolyásolják az emberek munkához, szolgáltatásokhoz és demográfiai jellemzőkhöz való kapcsolódást. Az elmúlt vizsgálati időszakban az 5 településen végzett széleskörű társadalmi konfliktusfeltáró munka értelmezését segíti, ha megnézzük, hogy ezek a települések társadalomföldrajzi jellemzőiket tekintve miként viszonyulnak a járás többi településéhez.

Jelen munkánkban a vizsgált települések járáson belüli pozicionálása a célunk, hogy bemutathassuk a hasonlóságokat és eltéréseket. A vizsgálat során készítettünk elemzést a népességszám és a regisztrált munkanélküliek számának változásáról három időpontot vizsgálva (2001, 2011, 2016). Az elemzés második részében a járásokhoz tartozó települések statisztikai adatait elemeztük a 2017-es településszerkezetben. Az első lépést azért tartjuk fontosnak, mert Magyarország és a járások tekintetében is jelentős probléma a települések elöregedése. A munkanélküliség Borsod-Abaúj-Zemplén megyében régóta jelenlévő probléma, a humántőke és a munkaerőpiac jellemzőit meghatározza, mind a demográfia, mind a foglalkoztatás problémaköre.

Az utóbbi években jelentős demográfiai változások zajlottak Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is, ami a népességszám csökkenése mellett a 15-74 éves, gazdaságilag aktívnak tekinthető, korcsoportokhoz tartozók létszámának csökkenését is jelentette. A KSH kiadványában összesített adatokból kiderül, hogy a megye népességszáma 2014-ben 675 000 fő volt (2000-ben ez még 753 497 fő). A munkaerőpiac adatai azt mutatják, hogy 2014-ben 243 500 fő volt a foglalkoztatottak létszáma, ebből közel 64% rendelkezett középfokú végzettséggel, 21,8% diplomás és 14,1% alacsonyabb végzettségű. A megyében korábban jellemző végzettség nélküli, vagy alacsony végzettséggel rendelkezők csoportja, akiket a bányászat és az ipar segéd- és betanított munkás státuszban foglalkoztatott, napjainkra átalakult. Az aktivitási arány 2014-ben 53,9%, a foglalkoztatási arány 47,8%, míg a munkanélküliségi ráta 11,3%. Ha megvizsgáljuk a foglalkoztatottak megoszlását összevont nemzetgazdasági ágak szerint, akkor Borsod-Abaúj-Zemplén megyére is jellemző a mezőgazdaság 5-6% körüli részaránya. Ezen túlmenően a szolgáltató szektor, több mint 54,6%-os arányt, és a korábbi túlsúlyban lévő ipar és építőipar 40,4%-os értéket ad¹.

A KSH 2016-os mikrocenzus² statisztikájában, a népesség gazdasági aktivitása témakörben, az Észak-magyarországi régióban a foglalkoztatottak népességen belüli aránya 42,7%, és ez az arány Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 42,4%. Ezek az értékek jóval magasabbak a 2001-es népszámlálás során regisztráltaknál, akkor ugyanez a mutató a megyénk esetében mindössze

¹ Siskáné Sz. B. 2018: A humán tőke és munkaerőpiac rövid elemzése a magyar szén(bányászati)- és nehéziparban. Esettanulmány Borsod-Abaúj-Zemplén megye. 15 p.

² Mikrocenzus 2016, KSH, 5. A népesség gazdasági aktivitása

28,1% volt. A megyére vonatkozó adatok azonban számos eltérést mutatnak, ha megvizsgáljuk a kisebb egységek, járások, mutatóit.

A vizsgálati terület társadalomföldrajzi bázisadatai, jellemzői

A vizsgálatok jelenlegi szakaszában 5 település részletes felmérése történt meg, melyek 4 járáshoz tartoznak közigazgatásilag (1. táblázat).

1. táblázat. A vizsgált települések

Település	Járás
Ózd	Ózdi járás
Sátoraljaújhely	Sátoraljaújhelyi járás
Bükkszentkereszt	Miskolci járás
Kistokaj	Miskolci járás
Fulókércs	Encsi járás

Az Ózdi járás a járások 1983-as megszüntetése előtt is mindvégig létezett, és székhelye az állandó járási székhelyek kijelölése (1886) óta végig Ózd volt.

1. ábra. Az Ózdi járás települései és összesített népességszáma.³

³ <http://jarasterkep.hu/ozdi-jaras-terkep/ozd-a-jaras-terkepen-ozd-a-ozdi-jarashoz-tartozik-ozd-elhelyezkedese-a-ozdi-jarasban.html>

Az Ózdi járás Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez tartozó járás Magyarországon 2013-tól, székhelye Ózd. Területe 385,57 km², népessége 52 732 fő, népsűrűsége 137 fő/km² volt a 2012. évi adatok szerint. Két város (Ózd és Borsodnádásd) és 15 község tartozik hozzá.⁴

A Sátoraljaújhelyi járás a járások 1983-as megszüntetése előtt is létezett, csupán 1932 és 1938 között volt beolvasztva a Sárospataki járásba szolgabírói kirendeltségként. Az 1950-es megyerendezésig Zemplén vármegyéhez, azután Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez tartozott, székhelye az állandó járási székhelyek kijelölése (1886) óta mindig Sátoraljaújhely volt. A Sátoraljaújhelyi járás Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez tartozó járás Magyarországon 2013-tól, székhelye Sátoraljaújhely. Területe 321,38 km², népessége 22 703 fő, népsűrűsége 71 fő/km² volt a 2012. évi adatok szerint. Két város (Sátoraljaújhely és Pálháza) és 19 község tartozik hozzá.⁵

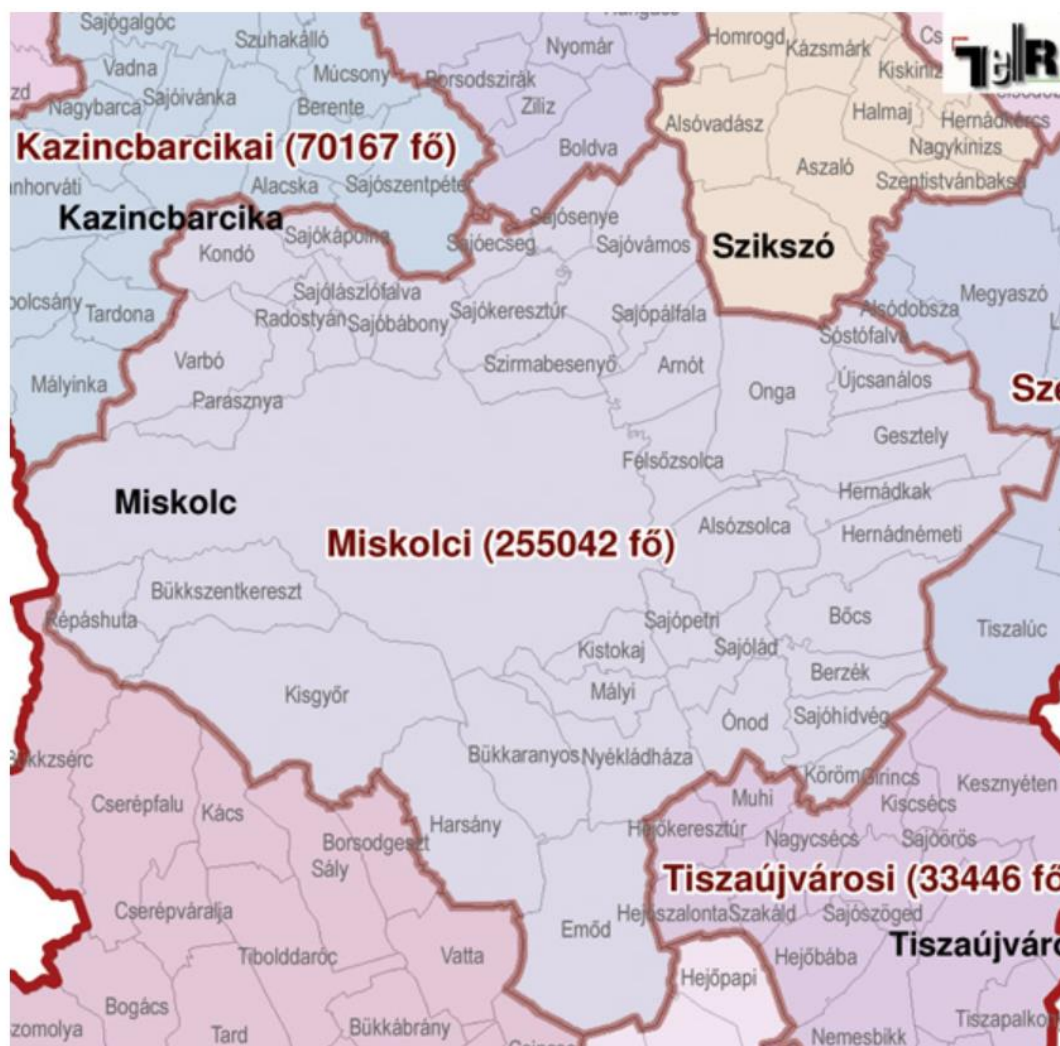
2. ábra. A Sátoraljaújhelyi járás települései és népességszáma. ⁶

⁴ https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%93zdi_j%C3%A1r%C3%A1s

⁵ https://hu.wikipedia.org/wiki/S%C3%A1toralja%C3%BAjhelyi_j%C3%A1r%C3%A1s

⁶ <http://jarasterkep.hu/satoraljaiuhelyi-jaras-terkep/satoraljaiuhely-a-jaras-terkepen-satoraljaiuhely-a-satoraljaiuhelyi-jarashoz-tartozik-satoraljaiuhely-elhelyezkedese-a-satoraljaiuhelyi-jarasban.html>

A Miskolci járás a járások 1983-as megszüntetése előtt is mindvégig létezett, és székhelye az állandó járási székhelyek kijelölése (1886) óta végig Miskolc volt. A Miskolci járás Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez tartozó járás Magyarországon 2013-tól, székhelye Miskolc. Területe 972,80 km², népessége 249 563 fő (ezzel Magyarország legnépesebb járása), népsűrűsége 257 fő/km² volt a 2012. évi adatok szerint. Hét város (Miskolc, Alsózsolca, Emőd, Felsőzsolca, Nyékládháza, Onga és Sajóbáony) és 32 község tartozik hozzá.⁷

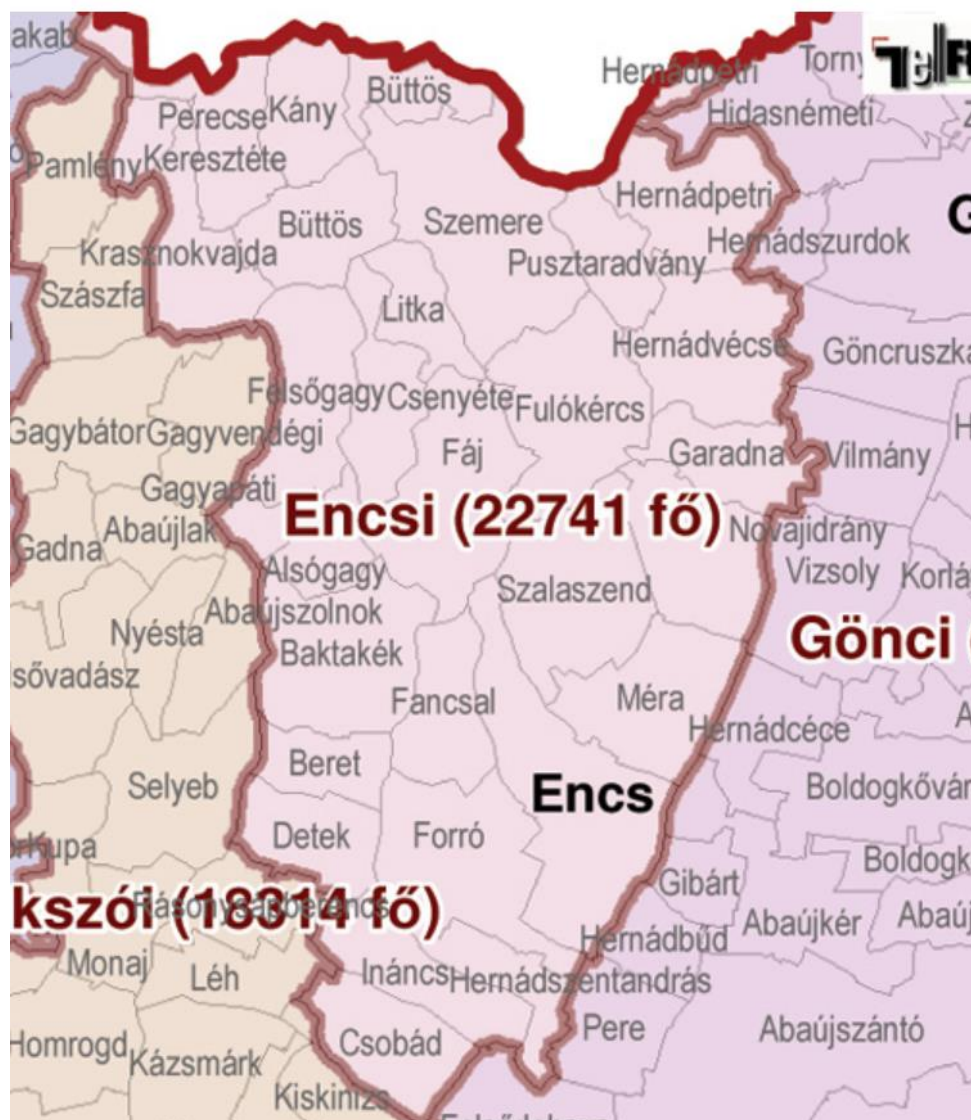
3. ábra. A Miskolci járás települési és népességszáma.⁸

Az Encsi járás a járások 1983-as megszüntetése előtt is létezett 1921 és 1938, majd 1945 és 1983 között. Az Encsi járás Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez tartozó járás Magyarországon 2013-tól, székhelye Encs. Területe 379,09 km², népessége 21 562 fő, népsűrűsége 57 fő/km² volt a 2011. évi adatok szerint. Egy város (Encs) és 28 község tartozik hozzá, melyek mindegyike az Encsi kistérséghez tartozott 2012-ig.⁹

⁷ https://hu.wikipedia.org/wiki/Miskolci_j%C3%A1r%C3%A1s

⁸ <http://jarasterkep.hu/miskolci-jaras-terkep/miskolc-a-jaras-terkepen-miskolc-a-miskolci-jarashoz-tartozik-miskolc-elhelyezkedese-a-miskolci-jarasban.html>

⁹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Encsi_j%C3%A1r%C3%A1s

4. ábra. Az Encsi járás települései és népességszáma.¹⁰

A 2. táblázatban a járások népességszámának változását láthatjuk 2001 és 2016 között. A közös jellemzője a járásoknak, hogy 2016-ra mindannyian népességszám csökkenést szenvedtek.

2. **táblázat.** A járások népességszámának változása 2001-ről 2016-ra (bázisév=200

JÁRÁS	2001	2016	Változás
Encsi járás	22532	21421	-1111
Miskolci járás	267838	236841	-30997
Sátoraljaújhelyi járás	26841	21437	-5404
Ózdi járás	61579	52008	-9571

¹⁰ <http://jarasterkep.hu/encsi-jaras-terkep/encs-a-jaras-terkepen-encs-a-encsi-jarashoz-tartozik-encs-elhelyezkedese-a-encsi-jarasban.html>

A Miskolci járás esetében Miskolc város értéke növelte jelentős mértékűvé a népességszám csökkenést, az egy várossal és számos kis és aprófaluvá rendelkező Encsi járás esetében kisebb az érték, azonban már korábban is jelentős népességszám fogyást szenvedtek el a települések és a kisebb népességszámú települések esetében a csekélyebb veszteség nagyobb gondot jelent, mivel számos falu az elnéptelenedés határára sodródott napjainkra. A demográfiai folyamatok a gazdaságra és ezen keresztül az életminőségre is hatást gyakorolnak, az elöregedés és az elvándorlás következtében is jelentősen csökken a települések gazdaságilag aktív népessége, korcsoportja. A települések jó részén ezen kívül a helyben élő népesség az utóbbi években nem az elsődleges munkapiacra talált állást, hanem a közmunkaprogram jelenti számukra a munkalehetőséget.

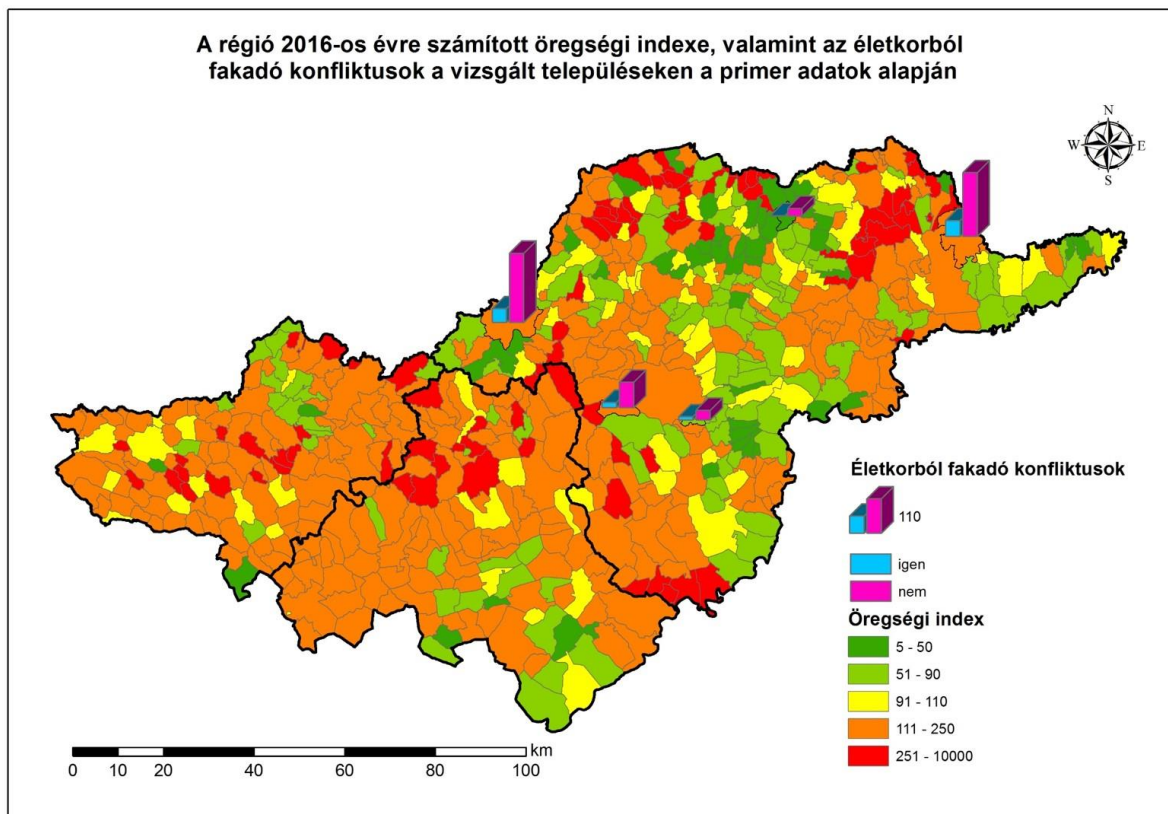
A 3. táblázat tartalmazza a járások munkanélküliségi adatait. A 4 járás esetében megfigyelhető, hogy 2011-ben volt a legmagasabb a regisztrált munkanélküliek száma, és az is, hogy 2016-ban mérték a legalacsonyabb értékeket. Az utóbbi adatok esetében azonban figyelembe kell venni a fentieket, vagyis azt, hogy csökkent a foglalkoztatotti korcsoportba tartozók száma, valamint a közmunkaprogram a munkanélküliség értékeit csökkentette.

3. táblázat. A vizsgált járások regisztrált munkanélküli adatai

	Regisztrált munkanélküliek		
JÁRÁS	2001	2011	2016
Encsi járás	2220	3086	1627
Miskolci járás	13449	18835	9420
Sátoraljaújhelyi járás	1524	2151	1238
Ózdi járás	4231	6781	3572

A járások és a vizsgált települések statisztikai adatainak elemzése a 2017-es települési adatok alapján

A korábbi elemzések során összehangoltuk a primer és szekunder adatokat, vagyis a statisztikai adatokat vetettük össze a terepi empirikus vizsgálat adataival. Az eredmények megjelenítése térképeken megkönnyítette a hasonlóságok és eltérések elemzését. Az 5. ábrán az elöregedés, mint probléma és a generációk közötti konfliktusok adatai láthatóak. Összességében a településeken nem okoz kiugróan nagy problémát az idősebb és fiatalabb generációk együttélése, talán az mondható, hogy a városokban figyelhető meg nagyobb arány.

5. ábra. Az életkorból adódó társadalmi konfliktusok és az előregedési index összevetése (Vadnai P. 2018)

A következő térképeken olyan mutatók adatait láthatjuk a 4 járásra vonatkozóan, melyek a következő időszakban az elemzések alapjait fogják jelenteni.

